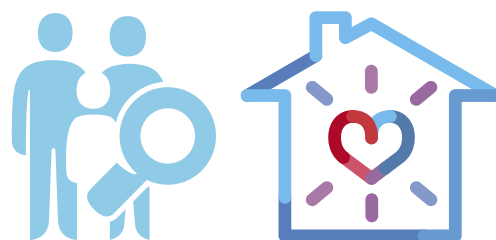

Trauma

Door huiselijk geweld & kindermishandeling

Tool trauma-bewustzijn en trauma-aanpak

Informatie voor professionals die:

- In hun werk trauma kunnen tegenkomen
- Alert willen zijn op trauma

Voor onder andere

Medische professionals

(Jeugd)hulpprofessionals

Zorgprofessionals

Sociaal domein-professionals

Onderwijsprofessionals

Veiligheidsprofessionals

Wat zijn de gevolgen van trauma?

*Wat kun jij bijdragen aan
herstel en toekomstperspectief?*

Wat houdt trauma in?

*Hoe kun je trauma
herkennen?*

Hier vind je antwoord op de bovenstaande vragen en lees je wat jij als professional kunt bijdragen in het signaleren, herkennen en herstellen van trauma.

Om beter te kunnen signaleren en een trauma-aanpak op maat in gang te zetten. Zo kun je binnen je eigen mogelijkheden bijdragen aan herstel en het doorbreken van geweldspatronen.

Traumasesitiviteit is de sensitiviteit om bewust te zijn van de aanwezigheid, impact en invloed van mogelijk trauma én het vermogen om daar op in te spelen.

**Welke (beperkte) rol
je ook hebt, jij kunt
het verschil maken!**

Wat is trauma?

Het woord trauma wordt zowel gebruikt voor ingrijpende (jeugd)ervaringen als voor de gevolgen van zo'n ingrijpende ervaring. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen:

De blootstelling aan een ingrijpende gebeurtenis(sen)

Een reactie op een ingrijpende gebeurtenis(sen) waarbij die zich blijft opdringen en het dagelijks leven beïnvloedt. Zo'n ingrijpende ervaring wordt gekenmerkt door dreiging en degene die het overkomt is niet bij machte om controle te houden over wat er gebeurt.

In de context van huiselijk geweld en kindermishandeling gaat het eigenlijk altijd om meervoudig trauma. Als ingrijpende ervaringen worden opgedaan in huiselijke kring hebben deze een enorme impact, omdat het geweld plaatsvindt in de relatie die juist als veilig ervaren zou moeten worden. Voor kinderen betekent zulke onveiligheid dat hun ontwikkeling wordt verstoord en hun basisvertrouwen, brein en stresssysteem blijvend veranderd kunnen worden.

Enkelvoudig trauma:

De invloed van een eenmalige ingrijpende ervaring zoals een ongeluk, een brand, een aanranding of een geweldservaring

Meervoudig trauma:

De invloed van meerdere ingrijpende ervaringen gedurende langere tijd. Dit staat voor chronische, zich herhalende ingrijpende gebeurtenissen, zoals herhaaldelijk seksueel misbruik, mishandeling of verwaarlozing

De relatie tussen huiselijk geweld of kindermishandeling en trauma

Huiselijk geweld en kindermishandeling komen vaak voor en hangen samen met trauma:

Eén tot drie kinderen per schoolklas worden blootgesteld aan een vorm van kindermishandeling

45% van de volwassenen is ooit slachtoffer geweest van huiselijk geweld

Bij de gezinnen die bij Veilig Thuis bekend zijn heeft een derde van de kinderen en een derde tot de helft van de ouders kenmerken die passen bij trauma

Huiselijk geweld komt voor in alle lagen van de bevolking en in alle culturen en is één van de meest voorkomende geweldsvormen in onze samenleving. Trauma kan zowel een gevolg als oorzaak van huiselijk geweld zijn. Zowel slachtoffers als plegers van geweld hebben vaak trauma meegemaakt in de vroege kindertijd dat heeft geleid tot langdurige kwetsbaarheid en allerlei problemen. Onderliggend trauma kan via meer zichtbare problemen de onveiligheid in gezinnen in stand houden.

Wist je dat....?

Ongeveer de helft van de Nederlanders voor hun 18e levensjaar één of meerdere ingrijpende gebeurtenissen meemaakt

Ongeveer 16% een (post)traumatische stressstoornis ontwikkelt (niet elke blootstelling leidt tot (post)traumatische stressstoornis), de impact kan echter ook zonder PTSS groot zijn

Trauma een verklaring kan zijn voor zorgmijdend gedrag

Trauma in elke fase van de visie gefaseerd samenwerken aan veiligheid Eerst werken aan veiligheid, dan risico-gestuurde zorg en herstel relevant kan zijn

Geweldservaringen en trauma in verschillende generaties terug kunnen komen als de cirkel niet doorbroken wordt

Signalen van trauma vaak niet herkend worden en als onderdeel van andere problemen gezien worden (ASS, ADHD, ODD, psychische stoornissen, sociale - en verslavingsproblematiek)

Veerkracht het vermogen biedt om de ingrijpende ervaringen te integreren in het leven en met de gevolgen om te gaan

De veerkracht van iemand vergroot kan worden door de aanwezigheid van een liefdevolle, steunende persoon (zoals een leerkracht, (groot)ouder, buurvrouw of een professional zoals jij), omdat omgevingsfactoren sterk samenhangen met veerkracht

Zie voor meer informatie pagina 12

Hoe herken je trauma?

Trauma gaat vaak samen met andere problemen die meer op de voorgrond staan. Mensen leggen zelf niet altijd de link tussen hun problemen en eerdere ingrijpende ervaringen. Ook benoemen zij de ingrijpende gebeurtenissen vaak niet uit zelfbescherming, schaamte en/of een poging de herinneringen en klachten te vermijden. Of bij kinderen simpelweg omdat zij er geen woorden aan kunnen geven. Daarom wordt trauma nog vaak gemist, blijven de klachten onbehandeld en ontbreekt een gerichte aanpak, terwijl deze wel een belangrijke bijdrage aan herstel kan leveren.

Hoe eerder je kunt bijdragen aan het voorkómen van trauma, het beperken van schade en aan herstel, hoe beter uiteraard. Wees je ervan bewust dat tijdens onveiligheid, een periode waarin de ingrijpende ervaringen plaatsvinden, juist vaak heel weinig signalen worden gegeven door degenen die het meemaken. Zij zitten dan in een 'overlevingsstand'; Ook geen uitweg zien, angst voor verergering of voor andere gevolgen kunnen meespelen bij het verborgen houden en zo normaal mogelijk doorgaan.

Trauma bij kinderen

Baby's en hele jonge kinderen gaan slecht of onvoldoende eten, slapen kort of onrustig, huilen veel, zijn apathisch, reageren nauwelijks op hun ouders/verzorgers, schrikken snel, hebben een angstige blik en hebben problemen in de gehechtheid.

Bij **peuters** en **kleuters** is een terugval in gedrag (bedplassen, duimzuigen, vastklampen, driftbuien). Ze zijn prikkelbaar, hebben veel ruzie, trekken zich terug, spelen niet en denken dat zij zelf schuldig zijn aan wat hen overkomt.

In de **schoolleeftijd** kunnen kinderen kampen met concentratieproblemen, lichamelijke klachten, slaapproblemen en dwangmatige gedachten wat kan leiden tot verminderde schoolprestaties.

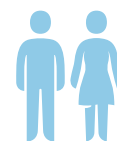
Bij **pubers** en **volwassen** wordt angst voor afwijzing, hulpeloosheid, afvlakking van emoties, desinteresse, concentratieproblemen, ruzies, nachtmerries, angst, waakzaamheid, schuldgevoel, middelengebruik en risicovol seksueel gedrag gezien.¹

Trauma bij volwassenen

- **Psychische problemen** (angst, depressie, stress- en aanpassingsstoornissen)
- **Gedragsproblematiek** (Vermijding, conflict, onberekenbaarheid, geweld) - triggers
- **Verslavingsproblematiek** (ter onderdrukking van traumaklachten)
- **Relationele problemen** (moeite met verbinding aangaan, vertrouwen, problematische hechting, extra kwetsbaarheid voor gewelddadige relaties, gebrekkige opvoedvaardigheden)

Omdat deze kenmerken veelal niet uniek zijn voor trauma en onbehandeld trauma andere problemen in stand houdt, is het belangrijk dat jeugd- en volwassenen- hulpverleners een goede analyse maken en samenwerken. Hierbij is de context essentieel, ook als de hulp individueel is ingezet. Problemen bij volwassenen kunnen bovendien onveiligheid voor kinderen tot gevolg hebben. Daarom is een Kindcheck onderdeel van de Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling².

¹ Voor meer handvatten t.a.v. traumasensitief opvoeden:

<https://www.nji.nl/nl/WEB-Hoe-begeleid-je-kinderen-en-jongeren-met-complex-trauma-in-gezinsvervangende-woonsituaties.pdf>

² <https://www.huiselijkgeweld.nl/vormen/kindcheck-signaleren-van-kindermishandeling-op-basis-van-oudersignalen>.

Wat zijn de gevolgen van het meemaken van geweld op/ vanaf jonge leeftijd?

Ingrijpende jeugdervaringen hangen samen met gezondheids- en psychische problemen in de volwassenheid. Vroegkinderlijk trauma door continue onveiligheid geeft een verhoogde kans op psychische- en ontwikkelingsproblemen en lichamelijke ziekten zoals obesitas, hart- en vaatziekten, verslaving, kanker, etc.

Onder invloed van het vroegkinderlijk trauma verandert het brein van kinderen. Als een kind 'toxische' stress meemaakt, wordt het stresssysteem van kinderen als het ware op een ongezonde manier 'geprogrammeerd'. Het niveau van arousal (de activatietoestand van het centrale en autonome zenuwstelsel) is bij getraumatiseerde kinderen hoger dan normaal. Zelfs in niet-bedreigende situaties zijn zij in een constante staat van alarmering, alert op gevaar. Deze kinderen zien de wereld vooral als mogelijke bron van dreiging, in plaats van als bron van steun en koestering. In deze alerte toestand maken mensen gebruik van de meer primitieve delen van hun brein. Dat zorgt ervoor dat we weinig gebruik kunnen maken van ons 'denkende' brein (de cortex). Dit resulteert in meer reactief, ondoordacht en emotioneel gedrag en belemmert de ontwikkeling, bijvoorbeeld van sociale, emotionele en cognitieve vaardigheden.

Het meemaken van huiselijk geweld en kindermishandeling kan dus de ontwikkeling en daarmee het verdere levenspad beïnvloeden. Dit betekent niet dat elk kind dat zulke ervaringen heeft veroordeeld is tot een leven waarin die ervaringen allesbepalend zijn.

Als een kind en het gezin tijdig goede hulp en steun krijgen kunnen de omstandigheden van de opgroeisituatie beter worden waarmee ontwikkelkansen vergroot worden. Ook kan het kind met een steunfiguur in de sociale omgeving en professionals die passende hulp bieden komen tot herstel en kan, ondanks de ingrijpende ervaringen, ook een toekomst met gezondheid, geluk en goede relaties volgen. Daarom zijn preventie van trauma en traumasensitief werken bij onveiligheid essentiële interventies op het kruispunt van jong leven.

Wat is de impact van een trauma door huiselijk geweld/kindermishandeling?

	Biologische gevolgen	Psychologische gevolgen	Sociaal-emotionele gevolgen
Zichtbare gevolgen	<ul style="list-style-type: none"> Prikkelbaarheid Hyperactiviteit 	<ul style="list-style-type: none"> Middelengebruik (ter onderdrukking van gevoelens) Schrikachtig gedrag 	<ul style="list-style-type: none"> Zelf problemen willen oplossen zonder hulp Problemen op werk
Soms zichtbaar	<ul style="list-style-type: none"> Lichamelijke klachten Nachtmerries Voortdurende overaltheid 	<ul style="list-style-type: none"> Vermijden van gevoelens de plaats, mensen, geuren, geluiden, gedachten Concentratieproblemen 	<ul style="list-style-type: none"> Snel van slag zijn (dichtklappen of extreme reacties bij kleine ontregeling) Angst/wanhoop
Verborgene gevolgen	<ul style="list-style-type: none"> Lijfelijke spanningsklachten 	<ul style="list-style-type: none"> Schuldgevoel Herbelevingen (flashbacks, nachtmerries, dissociatie) Schaamte Zich onbegrepen en miskend voelen 	<ul style="list-style-type: none"> Onveilige gehechtheid Gering vertrouwen in andere mensen Moeite met aangaan van relaties

Triggers (zoals een geur, een plek of een geluid) kunnen snel ontregelen. Het vermijden van de trauma kan leiden tot middelengebruik of een andere verslaving om het trauma en de bijbehorende gedachten en gevoelens te onderdrukken. Het is van belang om bij verslaving te kijken naar de achterliggende oorzaak en andere manieren te vinden om daarmee om te gaan. Ook het vermijden van bepaalde plaatsen of situaties kan belemmerend werken voor de getraumatiseerde en mensen eromheen. Het kan voor mensen met een trauma vaak moeilijk zijn om erover te praten. Soms weten mensen zelf ook niet dat problemen nog samenhangen met wat zij eerder hebben meegemaakt. Het vraagt moed om het niet meer weg te stoppen en goede begeleiding hierbij is belangrijk. Mensen kunnen moeite hebben om deel te nemen aan wat de maatschappij van hen verwacht: huishouden, gezinsleven, sociaal leven, werk, zelfstandig functioneren etc.

Niet iedereen die geweld meemaakt reageert hetzelfde. De omstandigheden rondom het geweld en de mogelijkheden voor steun en herstel beïnvloeden hoeveel impact de ervaringen (blijven) hebben. Wel weten we dat de impact meestal groot is en een extra kwetsbaarheid voor het leven geeft. Het is belangrijk dat mensen erkenning en hulp krijgen om dat wat zij meegemaakt hebben te integreren in hun levensverhaal en ermee te leren leven. Dan kan iemand naast die kwetsbaarheid ook kracht ontwikkelen om verder te gaan en vorm te geven aan een positief toekomstperspectief. Dat vraagt van professionals om van geweld geen taboe of stigma te maken, maar sensitief en gericht ondersteuning te bieden.

Wat kun jij doen?

Ook jij kunt een belangrijke bijdrage leveren aan het herstel van trauma!

Overleg met professionals over of een trauma-aanpak meerwaarde kan hebben. Bekijk hiervoor ook de tool 'Traumasensitief werken binnen de visie gefaseerde netwerkzorg' voor handvatten voor gespreksvoering of samenwerkingspartners.

Ontschuldig: maak duidelijk dat de gebeurtenissen niet de schuld zijn van degene die ze meemaakte.

Heb oog voor mogelijke onderliggend trauma bij problemen.

Geef psycho-educatie over de invloed van ingrijpende gebeurtenissen. Leg uit wat het meemaken van dergelijke gebeurtenissen met mensen kan doen. Zorg dat degene om wie het gaat en diens omgeving begrijpt wat de invloed van trauma kan zijn. Leg ook uit dat het vaak weer beter gaat en wat hierbij kan helpen. Dit vergroot inzicht en biedt geruststelling, context en houvast. Leg uit wat de invloed van trauma op relaties en de opvoedrol kan zijn en maak dit maak dit bespreekbaar.

Maak oprecht verbinding door veiligheid en rust te creëren, oprechte interesse te tonen, positieve aandacht te geven en sociale steun en praktische steun te bieden.

Faciliteer contact met hulppartners, als het kan via een 'warm contact', iemand die je kent, en/of meegaan/helpen aankomen bij de ander. Dit verlaagt de drempel voor mensen die het moeilijk vinden om de confrontatie met het verleden aan te gaan en anderen te vertrouwen.

Bekrachtig en **vergroot de veerkracht**. Wat hier al positief aan bijdraagt zijn intelligentie, emotionele stabiliteit, fysieke weerstand, focus op waar je zelf invloed op hebt, positief zelfbeeld, doorzettingsvermogen, optimisme, actieve benadering van het probleem, sociale vaardigheden en humor. Daarnaast dragen steunende relaties bij.

Stimuleer plezierige en positieve ervaringen.

Begeleid omgaan met emoties. Benoem emoties, help de ander tot rust te komen, bespreek op een rustig moment wat het beste werkt als de stress oploopt, biedt ruimte voor het uiten van emoties, begrensd duidelijk en liefdevol en rijk alternatieven aan.

Draag bij aan stressreductie

Stress belast de hersenen en de manier waarop iemand reageert op een situatie. Verschillende stressoren kunnen van invloed zijn op het dagelijks functioneren. Als de stress afneemt, komt er rust en ruimte voor het uiten van emoties, voor verwerking, voor nieuwe inzichten, perspectief en hulpverlening. Jouw bijdrage aan stressreductie is daarom belangrijk.

- Voeg steunfiguren toe. Vraag wie steunend ervaren wordt en betrek diegene, maak afspraken over wie wat kan doen als x of y gebeurt, maak steunfiguren zichtbaar via foto's/dierbare voorwerpen, organiseer zowel begrip als praktische steun, vergroot het sociale netwerk, verken of een ervaringsdeskundige of vrijwilliger van meerwaarde kan zijn.
- Biedt steun, geruststelling, hoop en perspectief
- Verminder de eventuele dreiging van onveiligheid
- Verlaag financiële zorgen
- Organiseer ontspanning
- Organiseer praktische hulp
- Biedt overzicht en neem kleine stappen die succeservaringen geven
- Herstel de dagelijkse routine (als deze verstoord is, in tijden van crisis of langduriger). Help met ritme terugbrengen, neem belemmeringen weg voor eten, slapen, dagritme, deelnemen aan school, werk en sport.

Hoe voer je het gesprek?

Gedrag en houding/bejegening

Een prettige bejegening is voor iedereen belangrijk, maar is voor mensen met trauma cruciaal. Het kan ertoe leiden dat ze zich meer open stellen en de confrontatie met hun ervaringen wel aan durven gaan. Voor velen is dat erg spannend wegens de jarenlange onderdrukking en vermijding van de gevoelens die bij het trauma horen.

Deze aandachtspunten zijn door ervaringsdeskundigen zijn genoemd als helpend bij het voeren van een goed gesprek:

- Ga uit van gelijkwaardigheid (niet ver- en beoordelen)
- Ga de verbinding aan door: oprechte interesse, geruststelling en erkenning te bieden, empathie, begrip, respect, betrokkenheid en geduld te tonen.
- Voer diepere gesprekken en neem de tijd daarvoor
- Bouw een vertrouwensrelatie op voor het doorbreken van patronen
- Geef niet op bij niet verschijnen op afspraken of niet direct akkoord gaan met behandeling. Dit hoeft niet te betekenen dat de cliënt niet gemotiveerd is. Bij getraumatiseerde personen speelt vaak gemis van vertrouwen.

Do's

Ga uit van gelijkwaardigheid

Volg het tempo van de cliënt en blijf aftasten wat voor je cliënt werkt en wat niet

Toon zelf ook enige kwetsbaarheid

Geef de ruimte

Neem wat er verteld wordt serieus

Geef complimenten

Houd je aan de afspraken

Wees voorspelbaar

Maak de ander bewust van zijn eigen kennis en kunde

Dont's

Veroordeel en beoordeel niet

Niet wegstijven, negeren, ontwijken en ontkennen

Blijf mensen niet als getraumatiseerd zien

Aandachtspunten bij mensen met verminderde adaptieve en cognitieve vermogens

Kinderen en volwassenen met bijvoorbeeld een (licht) verstandelijke beperking of andere 'special needs' lopen extra risico op traumatisering, o.a. door het vaker opgroeien in ongunstige omstandigheden. Ze zijn afhankelijker van anderen en een goede omgang met hen vraagt van mensen om hen heen ook meer geduld, vaardigheden en gerichte aanpassing. Zichzelf beschermen tegen onveiligheid is vaak ook extra lastig, doordat zij minder controle hebben/krijgen over situaties die zij meemaken (bijvoorbeeld alleen al in hun dagprogramma). Zij hebben gebrekkig inzicht in oorzaak en gevolg. Ook kan getuige zijn van gebeurtenissen die iemand niet goed betekenis kan geven als bedreigender ervaren worden, zeker als begeleiding daarbij ontbroken heeft.

Bij mensen met cognitieve- en aanpassingsbeperkingen wordt ook wel gesproken van 'diagnostisch overschaduwning': gedragingen worden toegescheven aan de beperkingen met (te) weinig oog voor andere verklaringen voor dat gedrag, zoals trauma.

Omdat de uiting van trauma anders kan zijn bij deze groep en de aanpak ervan specifieke aandachtspunten kent, wordt hier verwezen naar een meer toegespitste handreiking die meer recht doet aan deze doelgroep: <https://www.academischewerkplaatskajak.nl/wp-content/uploads/2020/11/Handreiking-Signaleren-en-behandelen-traumagerelateerde-problemen-en-LVB-A4-DEF-1.pdf>

Wie is aan zet?

Samen bereiken we meer!

Er zijn vaak veel professionals betrokken bij mensen en gezinnen met multiproblematiek. Deze professionals kunnen bijdragen aan het oplossen van problemen, maar overzien niet altijd onderlinge verbanden en onderliggende oorzaken vanwege hun professionele focus, opleidingsachtergrond of gedeeltelijke betrokkenheid. Vanuit jouw professionele rol kun je een meerwaarde hebben door:

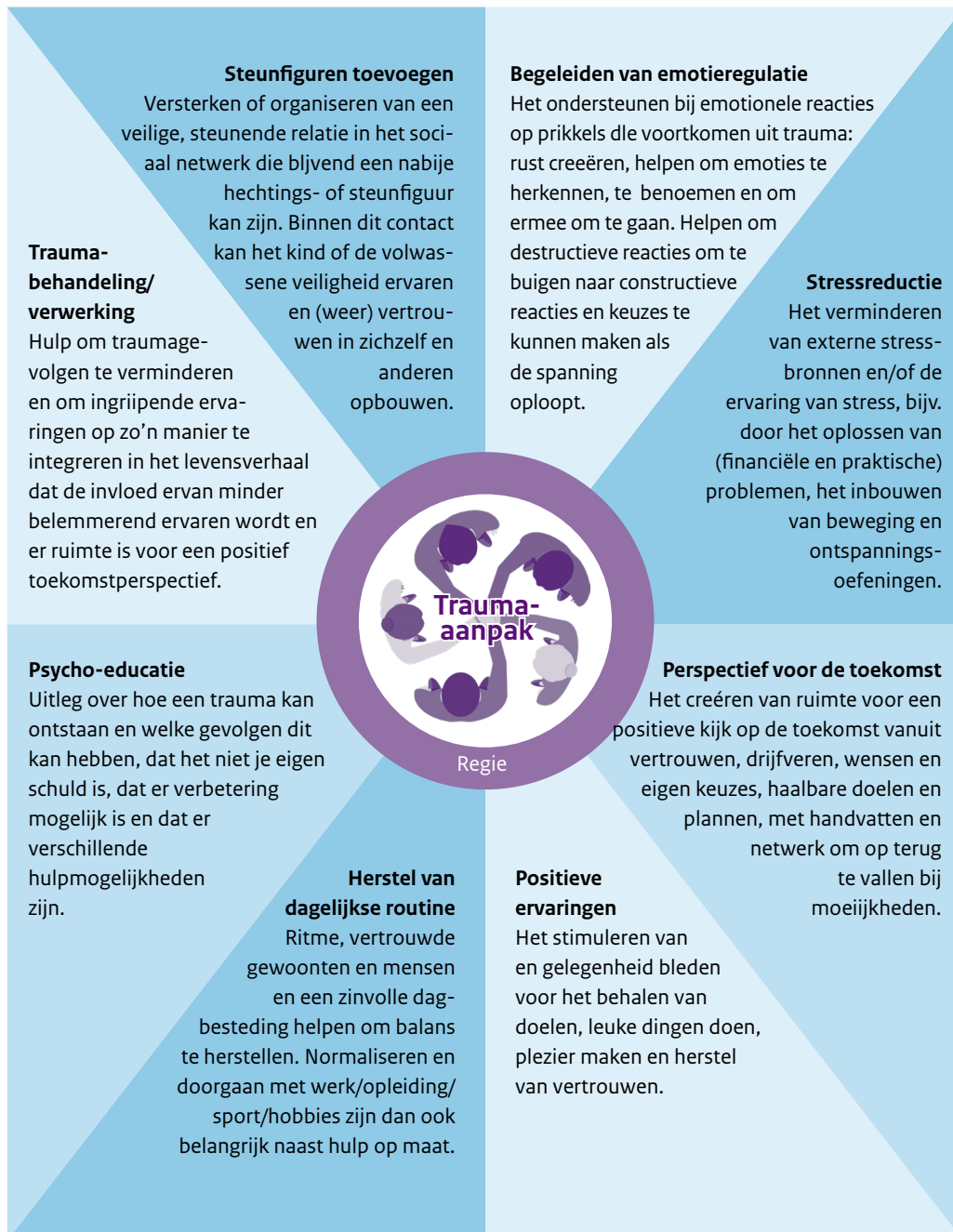
- Het inbrengen van traumasensitiviteit in multidisciplinaire afstemming, traumasensitieve gespreksvoering, inclusief psycho-educatie op maat (bejegening)
- Traumasensitieve veiligheids- en hulpverleningsplannen (tips voor benadering/aandachtspunten of planning van screening en/of hulp meenemen in plan)
- Regie op traumascreening: op verschillende momenten checken (of dit inbouwen door anderen) of er voldoende oog is voor trauma, of er screening nodig is en wie deze het beste kan doen.
- Regie voeren op een trauma-aanpak op maat waaraan verschillende professionals en sociaal netwerk bijdragen. Terugkomen op afspraken, monitoren of er herstel optreedt.

Een trauma-aanpak die bijdraagt aan herstel

Wat past bij jouw professionele rol?

Er kan nog meer bijdragen aan herstel dan passende traumahulpverlening, of deze nu al wel of nog niet is gestart. Omdat de impact van trauma in de context van huiselijk geweld en kindermishandeling vaak breder is dan stressklachten, kunnen ook andere traumasensitieve interventies helpen om de ingrijpende ervaringen een minder belastende plek in te laten nemen in het (dagelijks) leven. Daarom wordt gesproken van een trauma-aanpak, waar behandeling onderdeel van kan zijn. Waar voor behandeling gespecialiseerde hulpverleners aan zet zijn, kunnen vele professionals bijdragen aan een trauma-aanpak, soms juist ook dingen die voor een behandelaar onmogelijk zijn. Bijvoorbeeld door de tijd die je met gezinsleden doorbrengt, andere expertise die je meebrengt of het moment waarop je betrokken bent.

Meer informatie

Over hoe vaak huiselijk geweld en kindermishandeling en trauma voorkomen, zie o.a.:

- Alink e.a. (2011). De tweede nationale prevalentiestudie van mishandeling van kinderen en jeugdigen Leiden: TNO Child Health. (N.B. Zelfrapportage valt vaak hoger uit dan gegevens via professionals/data)
- Alisic e.a. (2014). Rates of post-traumatic stress disorder in trauma-exposed children and adolescents: meta-analysis. *The British Journal of Psychiatry*, 204, 335-340.
- Kwestie van een lange adem. Steketee, Tierolf, Lünne-man & Lünne-man Verwey-Jonker instituut (2020). <https://www.verwey-jonker.nl/publicatie/kwestie-van-lange-adem/>

Over impact en intergenerationale overdracht (van generatie op generatie), zie o.a.:

- Tierolf, B. (2010). Trauma's bij kinderen als gevolg van huiselijk geweld. *Justitiële Verkenningen*, 10(8), 89-100. [6]. <https://research.vu.nl/ws/portalfiles/portal/3066442/279975.pdf>
- Perry, B.D. (2004). *Maltreated Children: Experience, Brain Development, and the Next Generation*. New York, W.W. Norton.

Over veerkracht, zie o.a.:

- Kumpfer, K.L. (2002). Factors and processes contributing to resilience. In *Resilience and development* (179-224). Springer, Boston, MA.
- https://www.augemagazine.nl/nl/magazine/6066/732422/veerkracht_na_traumatische_ervaring.html

Voor meer verdieping en handelingsperspectief:

- Boek met veel casuïstiek: Lindauer, R. (2018). *Hulp bij trauma in de kindertijd; Een praktische gids voor opvoeders*. <https://www.emdr.nl/hulp-bij-trauma-in-de-kindertijd-nieuw-boek-van-ramon-lindauer/>
- Boek over herstel: Van der Kolk (2016). *Traumasporen; Het herstel van lichaam, brein en geest na overweldigende ervaringen*. <https://www.ntvp.nl/interview-bessel-van-der-kolk-traumas-laten-in-het-lichaam-diepe-sporen-na/>
- Materialen bij de training 'zorgen voor getraumatiseerde kinderen'. <https://www.nji.nl/nl/Databank/Effectieve-Jeugdinterventies/Interventies/Erkend/Zorgen-voor-getraumatiseerde-kinderen>
- Zie de richtlijn Signaleren van traumagerelateerde problemen voor jeugdhulp en jeugdbescherming: <https://richtlijnenjeugdhulp.nl/>
- Zie de Zorgstandaard trauma voor de GGZ: <https://www.ggzstandaarden.nl/zorgstandaarden/psychotrauma-en-stressorgerelateerde-stoornissen/introductie>
- Expertiseplatform trauma en gehechtheid na huiselijk geweld: <https://www.drakentemmers.nl/>

Meer info

Nationaal Programma 'Geweld hoort nergens thuis'

Bezoekadres: Parnassusplein 5, 2511 VX Den Haag

Postadres: Postbus 20350, 2500 EJ Den Haag

www.vng.nl/geweldnergensthuis

info@geweldnergensthuis.nl

Deze tool is een uitgave in het kader van het Project Trauma van het Landelijk programma Geweld hoort nergens thuis. In de totstandkoming is feedback verwerkt van praktijkprofessionals uit meerdere settings en van ervaringsdeskundigen.

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie en Veiligheid

